

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ АВСТРІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ

Українські землі

- До складу **АВСТРИЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ** (Австро-Угорщини) у XIX – на поч. XX ст. входили українські землі:
- **СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ**
- **ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ**
- **ЗАКАРПАТТЯ.**

ГАЛИЧИНА

- Нова австрійська влада, так само, як і колишня польська, не зважала на етнічний склад населення, коли на свій розсуд здійснювала адміністративно-територіальний поділ.
- **ГАЛИЧИНА** разом із частиною польських земель була виділена в одну адміністративно-територіальну структуру – КОРОЛІВСТВО ГАЛІЦІЇ І ЛОДОМЕРІЇ (Володимирії) з **центром у ЛЬВОВІ**. Східний кордон нового австрійського краю проліг по річці Збруч, яка більш ніж на півтора століття стала символом розчленованості українських земель двома імперіями.
- У краї панувала австрійська бюрократична система управління і судочинства. Вся адміністративно-політична влада належала губернаторові, якого призначав австрійський імператор. Австрійський уряд призначав і членів магістратів, які керували соціально-економічним життям міст.
- З адміністративного погляду «королівство» було поділено на округи, які, в свою чергу, ділилися на дистрикти (з 1867 р. – на 74 повіти).

БУКОВИНА

- **БУКОВИНА з центром у ЧЕРНІВЦЯХ з 1787 р. до 1849 р. на правах окремого округу входила до складу Галичини.**

ЗАКАРПАТТЯ

- **ЗАКАРПАТТЯ** входило до складу Пожонського (Братиславського) намісництва **УГОРСЬКОГО королівства** (яке в свою чергу, було частиною Австрійської імперії) і поділялося на чотири **жупи** (комітати).

СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

- Підкорення західноукраїнських земель Австрією привело до нової ситуації в їх економічному, соціальному, політичному розвитку. Хронологічно воно збіглося з початком реформ у дусі освіченого абсолютизму, здійснюваних **МАРІЄЮ-ТЕРЕЗОЮ** (1740 – 1780) та її сином **ЙОСИФОМ II** (1780 – 1790), які поширилися і на землі західної України.
- Підхід до реформування суспільства був комплексним: зміни водночас відбувалися майже у всіх сферах життя (більшою мірою реформи торкнулися **двох головних станів – СЕЛЯНСТВА та ДУХОВЕНСТВА**):

РЕФОРМА УПРАВЛІННЯ

► **РЕФОРМА УПРАВЛІННЯ** зробила центральною постаттю місцевої адміністрації державного чиновника (дворянство було усунуте від керівництва);

- ● упорядковано систему обліку й контролю;
- ● проведено перші статистичні переписи земельних володінь і населення;
- ● скасовано внутрішні митні кордони; запроваджено податок з доходів;

ВІЙСЬКОВА РЕФОРМА:

► **ВІЙСЬКОВА РЕФОРМА:** ввела обов'язкову військову повинність (їй не підлягали тільки дворяни й особи інтелігентних професій) та централізований рекрутській набір;

АГРАРНА РЕФОРМА

► **АГРАРНА РЕФОРМА: Йосиф II** • патентом (наказом) від 5 квітня 1782 р. скасував особисту залежність селян від дідичів і надав їм елементарні громадянські права: одружуватися без згоди пана, переселятися, обирати професію, передавати своє майно в спадок, навчати дітей грамоті в школі, або ремесла в місті.

Патент від 16 червня 1786 р. обмежував панщину до трьох днів на тиждень.

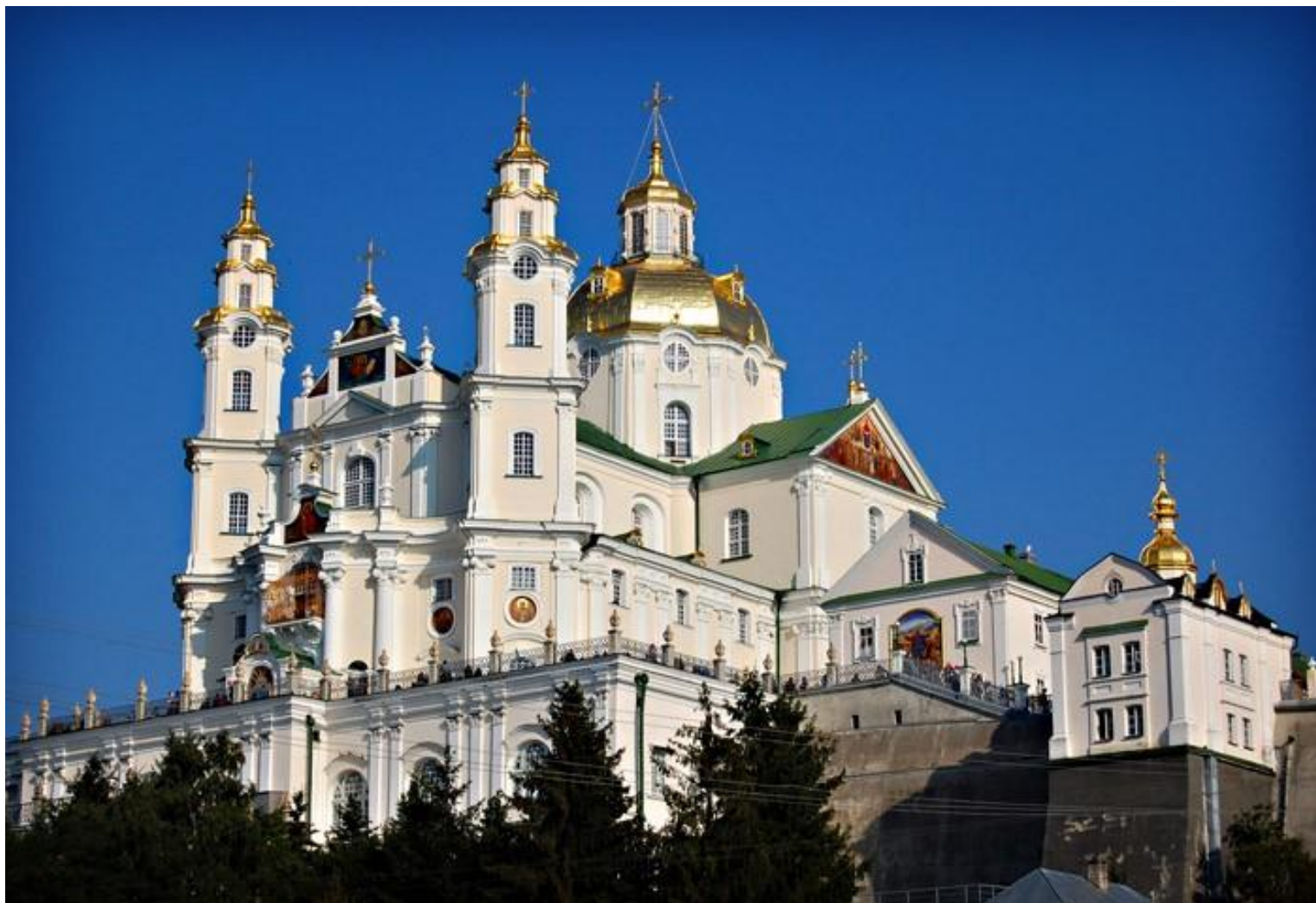
- Вершиною реформаторської діяльності Йосифа II став «**УРБАРІАЛЬНИЙ**» патент від 10 лютого 1789 р., який проголошував СКАСУВАННЯ ПАНЩИНИ І ЗАМІНУ ЇЇ ЧИНШЕМ (грошова рента), розмір якого залежав від прибутків селянського господарства.

РЕЛІГІЙНА РЕФОРМА

► РЕЛІГІЙНА РЕФОРМА:

церкву підпорядковано державі, яка взяла на себе підготовку й утримання священнослужителів.

- В 1773 р. ліквідовано орден єзуїтів, який до цього мав значний вплив на суспільне життя імперії.
- **1781** р. – указом покладено край дискримінації не католицьких конфесій і **ЗРІВНЯНО В ПРАВАХ** католицьку, протестантську та греко-

ОСВІТНЯ РЕФОРМА

► ОСВІТНЯ РЕФОРМА:

- шкільну освіту переведено на державний кошт;
- 1774 р. – згідно зі шкільною реформою у містах і селах для широких мас населення створено цілу мережу навчальний закладів;
- в початковій школі дозволено користуватися рідною мовою;
- 1784 р. – відкрито **ЛЬВІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ**.

При ньому діяв до 1809 р. **РУСЬКИЙ ІНСТИТУТ**, де на філософському і богословському факультетах навчалися українці.

Смерть Йосифа II

- Проте період реформ був нетривким і зі смертю Йосифа II (1790) скінчився. Боячись впливу Великої Французької революції, австрійський абсолютизм більш як на півстоліття відмовився від будь – яких економічних нововведень, штучно гальмував появу елементів капіталістичного господарювання (було скасовано навіть урбаріальний патент 1789р.).
- Феодали поступово розпочали відновлення втрачених позицій в аграрному секторі (відновлення колишніх прав і привілеїв; захоплення селянських земель; збільшення повинностей селян; посилення позаконотомічного примусу)

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

- Протягом **першої половини XIX ст. ОСНОВОЮ ЕКОНОМІКИ КРАЮ** залишалось **СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО**, головним чином землеробство.
- Більше половини земельних угідь належало поміщикам і казні.
- Традиційно невисокий рівень агрикультури зумовлював низьку врожайність (особливо в селянських господарствах), а посилення експлуатації кріпацької праці спричинило деградацію, розорення, обезземелення селянських господарств.
- Посилення феодальної експлуатації не стимулювало процвітання фільварково-панщинного господарства, яке, не вписуючись в нові ринкові відносини, теж деградувало та занепадало.

КОЛОНІАЛЬНА ПОЛІТИКА

- Феодальні відносини були головною перешкодою, на шляху промислового розвитку краю.
- Ситуація ускладнювалася і КОЛОНІАЛЬНОЮ ПОЛІТИКОЮ Австрійської імперії.
- СУТЬ якої полягала в намаганні перетворити західноукраїнські землі на ринок збуту та джерело сировини й дешевої робочої сили.

АНТИФЕОДАЛЬНА БОРОТЬБА

- Дії австрійського уряду, спрямовані на посилення експлуатації селян разом із сваволею поміщиків зумовлювали зростання соціального напруження у суспільстві та відповідну реакцію селянських мас.
- Ця реакція, як і в українських землях, підвладних Російській імперії, мала досить широку амплітуду: від **пасивного** спротиву до **активної** протидії.
  - ▶ В 1810 – 1825 рр. розгорнувся активний **опришківський рух**, який головним чином охопив **Прикарпаття**. Відомий ватажок цього руху на початку XIX ст. – МИРОН ШТОЛЮК.
  - ▶ У Північній Буковині найбільшим був виступ під проводом **Л. КОБИЛИЦІ** (1843 – 1844 рр.).
  - ▶ У **ЗАКАРПАТТІ** активність селянського руху особливо зростала у зв'язку з повстанням у Східній Словаччині. Стихійні «**ХОЛЕРНІ БУНТИ**» прокотились краєм 1831 р.
  - ▶ Особливо великий резонанс, навіть у сусідніх європейських країнах, викликало селянське повстання **1846** р. в **Галичині**.

НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ

- Витоки українського відродження були пов'язані з освітніми та релігійними реформами Марії Терезії та Йосифа II.
- У Львові в 1783 р. було відкрито україномовну греко-католицьку духовну семінарію. Саме вона стала центром українського духовного життя.
- Відкриття в 1784 р. Львівського університету та українських студій у ньому сприяло формуванню молодого покоління української інтелігенції, найкращі представники якої стали першими «будителями» національно-культурного відродження в Галичині та Закарпатті

«ТОВАРИСТВО СВЯЩЕНИКІВ»

- Специфіка національного відродження на західноукраїнських землях полягала в тому, що основним носієм української національної ідеї було греко-католицьке **ДУХОВЕНСТВО**.
- У 1816 р. з ініціативи **І. МОГИЛЬНИЦЬКОГО** в **ПЕРЕМИШЛІ** (осередок першої хвилі відродження) виникла перша в Галичині культурно-освітня організація – «**ТОВАРИСТВО СВЯЩЕНИКІВ**», навколо якого гуртувалося патріотично настроєне греко-католицьке духовенство.
- Товариство стало активним оборонцем прав української мови, поборником організації, шкільництва.
- Члени товариства енергійно сприяли прийняттю цісарем рішення в 1818 р. про допущення в початкову школу української мови.

«РУСЬКА ТРІЙЦЯ»

Маркіян Шашкевич
(1811—1843)

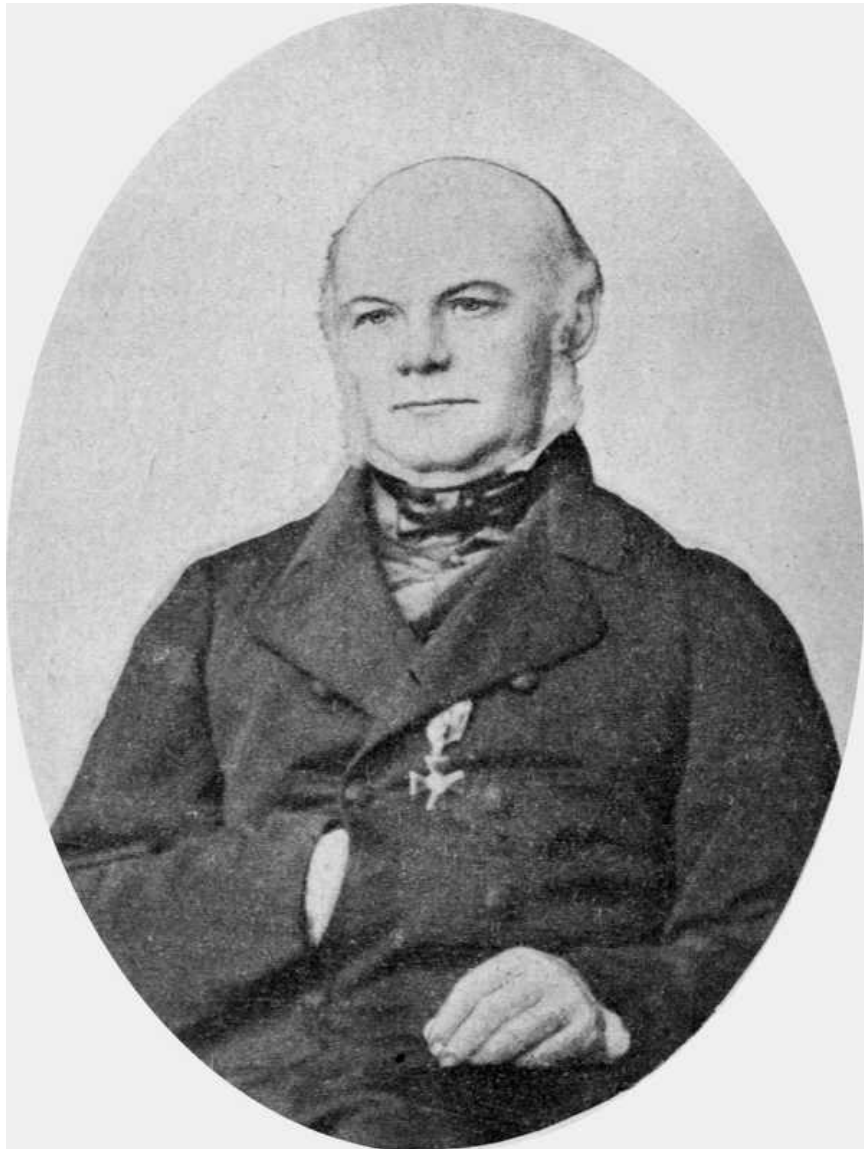
- На початку 30-х років XIX ст. центром національного життя та національного руху в Галичині стає ЛЬВІВ.
- Саме тут виникає напівлегальне демократично – просвітницьке та літературне угруповання «**РУСЬКА ТРІЙЦЯ**» (1833 – 1837 рр.)
- Таку назву воно дістало тому, що **заснували його** троє друзів-студентів Львівського університету і водночас вихованців греко-католицької духовної семінарії: **М. ШАШКЕВИЧ, І. ВАГИЛЕВИЧ та Я. ГОЛОВАЦЬКИЙ**, які активно виступили на захист української мови.

ГОЛОВНЕ ЗАВДАННЯ

- Члени «Руської трійці» своє **ГОЛОВНЕ ЗАВДАННЯ** вбачали в піднесенні статуту та авторитету української мови, розширенні сфери вжитку і впливу, прагненні «підняти дух народний», просвітити народ, максимально сприяти пробудженню його національної самосвідомості.
- Цій меті була підпорядкована вся практична діяльність: збиральницька, видавнича й публіцистична.
- З метою поширення волелюбних настроїв серед сучасників вони відтворювали й популяризували найяскравіші сторінки минулого, визвольної боротьби народу.

«РУСАЛКА ДНІСТРОВА»

- Визвольні мотиви у сконцентрованому вигляді знайшли своє відображення в підготовлених «Руською трійцею» альманахах, найвідоміший із яких – «РУСАЛКА ДНІСТРОВА» (1837 р. виданий стараннями Якова Головацького у Будапешті.)
- В ньому вміщені народні пісні, думи, перекази, історичні документи, що розкривали героїчне минуле, заняття, побут і культуру українського народу.

ТЕСТИ!!!

